

*Науково-дослідний інститут
публічної політики і соціальних наук*

Адміністративно-правові аспекти організації та здійснення публічної влади

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ

Оксана Валеріївна БРУСАКОВА,

*кандидат філософських наук,
декан факультету № 6 Харківського
національного університету внутрішніх справ*

Одним із важливих факторів соціально-економічного розвитку держави є розширення мережі національної транспортної інфраструктури, вагоме місце в якій відводиться авіаційному транспорту. Останнім часом спостерігається невідоме зростання ролі авіаційного транспорту, особливо в контексті безпосередньої участі України у реалізації міжнародних інтеграційних програм та інфраструктурних проектів. Саме наявність високотехнологічного конкурентоспроможного авіаційного транспорту та авіаційної інфраструктури виступає важливою передумовою поєднання процесів виробництва авіаційного транспорту та споживання послуг, що надаються з його використанням, надання якісних логістичних послуг. Варто зазначити, що підтвердженням ефективності функціонування галузі авіаційного транспорту є не лише економічний розвиток держави; у даному контексті важливого значення набуває створення належних умов для забезпечення безпеки перевезення пасажирів та вантажів, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище (зокрема дотримання екологічних норм), забезпечення якісного та ефективного використання енергії, орієнтація, у першу чергу, на потреби бізнесу і пасажирів, покращення мобільності громадян та території України та за її межами тощо. Таким чином, важливим напрямом розвитку авіаційної транспортної інфраструктури є підвищення ефективності державного регулювання галузі авіаційного транспорту. Зважаючи на це, важливого значення набуває з'ясування сутності державної регулювання галузі авіаційного транспорту як системної категорії, визначення його характерних ознак та характеристика складових елементів системи такого регулювання.

Перш за все варто зазначити, що державне регулювання, державне управління та публічне адміністрування є пов'язаними між собою правовими категоріями, які відрізняються між собою об'єктом управління (регулювання), метою, формами та способами реалізації управлінських (регулятивних) заходів, а також колом суб'єктів, що уповноважені вказані заходи реалізовувати. Вказані види управління (регулювання) можуть видозмінюватися в залежності від виду послуг, які надаються, кола суб'єктів надання таких послуг та результатів, що досягнення яких вони орієнтовані. Також необхідно звернути увагу, що державне управління

переважно має місце у тих випадках, коли мова йде про необхідність забезпечення публічних інтересів та завдань, що стоять перед державою; державне ж регулювання відбувається у тому випадку, коли необхідно забезпечення баланс дотримання публічних та приватних інтересів

Отже, можна стверджувати, що зміст державного регулювання виходить за межі діяльності органів виконавчої влади. Окрім того, регулювання спрямоване не лише на об'єкти управління, а призначене впливати і на суспільне середовище цих об'єктів, тобто на соціальні явища і процеси існування яких і забезпечує вплив на стан певного об'єкта управління.

Таким чином «державне регулювання» являє собою процес, який реалізують різні гілки державної влади, доступними правовими засобами, з метою забезпечення впорядковуючого регуляторного впливу на відповідне суспільне середовище, орієнтованого на створення умов для ефективної діяльності суб'єктів і об'єктів управління у напрямках бажаних і корисних для розвитку певної галузі та держави в цілому. Користуючись сформульованим визначенням, окреслимо межі, виділимо складові державного регулювання в галузі авіаційного транспорту.

Пропонуємо під державним регулюванням в галузі авіаційного транспорту розуміти цілеспрямований процес здійснення державою в особі уповноважених органів заходів регуляторного характеру з метою упорядкування суспільних процесів (публічно-правових відносин між суб'єктами та об'єктами авіаційної діяльності), встановлення загальних правил поведінки під час перевезення за допомогою повітряного транспорту пасажирів та вантажів, надання інших авіаційних послуг, проектування, виробництва та обслуговування авіаційного транспорту.

Отже, слід зазначити, що державне регулювання в галузі авіаційного транспорту є системною категорією, яка складається із взаємозалежних та взаємообумовлених складових, поєднання яких дозволяє досягти поставлених цілей у встановлені терміни з використанням відповідного комплексу ресурсів. Таким чином, державне регулювання в галузі авіаційного транспорту є системою, що складається з таких складових: мета та завдання; принципи регулювання; об'єкт регулювання; суб'єкт регулювання; форми та методи регулювання; відносини, що виникають під час регулювання.

Мета державного регулювання у будь-якій сфері є тим бажаним результатом, який держава прагне досягти під час здійснення відповідних заходів регулюючого впливу. Таким чином, метою державного регулювання в галузі авіаційного транспорту є створення конкурентоспроможної авіатранспортної системи, забезпечення інноваційного розвитку авіаційної галузі, розширення доступу до авіатранспортних послуг (забезпечення безперешкодної мобільності), що створить необхідні передумови для подальшого економічного зміцнення нашої держави, забезпечення належного функціонування сектору національної безпеки та оборони, реалізації прав і свобод людини і громадянина на вільне пересування та продовження курсу України на європейську інтеграцію. Досягти вказаної мети можливо у раді вироблення ефективної науково обґрунтованої державної політики у сфері авіаційного транспорту, яка одночасно

виступає складовою економічної, соціальної та екологічної політики. Таким чином, можна дійти висновку, що державне регулювання галузі авіаційного транспорту виступає невід'ємною складовою відповідної державної політики.

На нашу думку, до числа пріоритетних завдань державного регулювання в галузі авіаційного транспорту можна віднести такі:

- забезпечення економічного зростання галузі авіаційного транспорту;
- інноваційний розвиток інфраструктури авіаційного транспорту;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної авіагалузі та вітчизняних авіаперевізників на міжнародному рівні, що сприятиме стабільності національної економіки;
- формування об'ґрунтованої та раціональної концепції попиту на авіапродукцію;
- створення умов для формування клієнтоорієнтованої системи авіатранспортного обслуговування;
- посилення спроможностей авіаційного транзитного потенціалу України (наприклад, шляхом переформатування аеропорту «Бориспіль» у потужний міжнародний хаб);
- забезпечення збалансованості доходів та витрат в галузі авіаційного транспорту, зокрема надання податкових преференцій для виробників авіапродукції;
- встановлення контролю за формуванням тарифної політики у сфері надання авіатранспортних послуг;
- удосконалення форм та методів державного управління в авіаційній інфраструктурі;
- запровадження практики корпоративного управління у державному секторі економіки;
- модернізація та розширення мережі регіональних аеропортів, зокрема шляхом залучення інвестицій, з метою підвищення рівня зайнятості населення;
- вироблення системи критеріїв та показників ефективності надання транспортних послуг з використанням авіаційного транспорту;
- запровадження стандартів безпеки авіаційних перевезень (авіаційної, економічної, екологічної, інформаційної), які б відповідали міжнародним стандартам у цій сфері, та здійснення контролю щодо їх дотримання;
- створення спільного авіаційного простору в Європейським Союзом тощо.

Що стосується суб'єктів державного регулювання в галузі авіаційного транспорту, слід зазначити, що галузь авіаційного транспорту включає в себе діяльність широкого кола суб'єктів різних форм власності, які сприяють розвитку економіки України, а також виконують функції забезпечення національної безпеки і оборони держави. Одразу хотілося б підкреслити, що до числа вказаних суб'єктів не належать іноземні та приватні суб'єкти, а також авіакомпанії різних форм власності, інші експлуатанти в галузі авіаційного транспорту, оскільки їх діяльність хоча і впливає на галузь авіаційного транспорту України, проте не здатна

безпосередньо реалізовуватися у вигляді державних нормативно-правових актів. Більш детально коло суб'єктів державного регулювання у сфері авіаційного транспорту та особливості їх адміністративно-правового статусу буде розкрито нами у наступному розділі дослідження.

Враховуючи усе вищенаведене, виділимо наступні особливості, притаманні державному регулюванню галузі авіаційного транспорту:

1) упорядкованість публічно-правових відносин авіаційної галузі відповідно до єдиної мети та стратегічних завдань, які водночас синхронізовані із основним вектором розвитку держави. Серед таких загальних напрямків розвитку можна виділити – євроінтеграцію, економічне зміцнення України, забезпечення національної безпеки та оборони, реалізація прав і свобод людини і громадянина на вільне пересування;

2) суб'єктом державного регулювання виступають як органи виконавчої гілки влади, так і органи, які не маючи такого статусу, були наділені відповідним повноваженнями;

3) широкий профіль регулюючого впливу обумовлений тим, що цивільна авіація є складовою частиною транспортної галузі держави;

4) урахування, при здійсненні регулятивної діяльності, великої кількості міжнародних стандартів, правил та вимог, що в свою чергу передбачає здатність суб'єктів державного регулювання до активної тісної взаємодії з іноземними організаціями;

5) здатність до інтеграції, тобто комплексного сприйняття галузі авіаційного транспорту, яка є технологічно складною, не обмежується лише повітряними перевезеннями, включає в себе також виробництво, ремонт і модернізацію авіаційної техніки, забезпечення освітньої підготовки кадрів, вирішення господарських, земельних та інших правових питань;

6) виключення комерційних інтересів при здійсненні державними суб'єктами регулюючої діяльності, з одночасним упорядкуванням такої діяльності відповідно економічних інтересів держави.